

Gejza Vámoš – Editino očko

Autor: G. Vámoš

Literatúra: slovenská

Obdobie: slovenská medzivojnová literatúra

Literárny druh: epika

Literárny žáner: novela (zbierka noviel)

Hlavné postavy: Edita a autor

Zbierku noviel **Editino očko** venoval autor svojim sestrám.

G. Vámoš na začiatku novely predstavuje svoju sestru Editu. Edita má deväť rokov a je sestrou autora. Ten si ju spočiatku nevnímal, pretože neznášal malé deti. Liezli mu na nervy svojim vrieskaním a otravovaním. No keď mu jedného dňa Edita očistí klobúk, zrazu zmení svoj názor a zistí, že je to milé dievčatko.

Má aj druhú sestru Macku, ktorá má štrnásť rokov. Je teoretička a o praktický život sa nezaujíma. Avšak Edita je pravý opak. Rada pomáha s domácimi prácami a berie ich z rúk aj slúžke. Je veľmi usilovná, no v škole sa jej veľmi dobre nedarí. Macka a autor majú väčší talent na vzdelanie. Edita je veľmi pekná a má krásnu tvár s veľkými modrými očami. Autor Editu čoraz radšej a všade ju so sebou bral. Stala sa jeho dôverníčkou a mohol jej povedať všetko. Ona mu nikdy neoponovala a vždy ho počúvala, aj keď nie všetkému rozumela. Rozpráva sa s ňou o svojich pocitoch a názoroch na tento svet. Vrávi jej, že sa cíti sám a zbytočný. Stala sa jeho „bútl'avou vrbou“. Často spomína, aký je svet skazený, koľko je v ňom biedy a utrpenia. Preto túži s Editkou a so zvyškom rodiny odísť ďaleko do Afriky medzi Zulukafrov, kde by chcel pracovať ako lekár, pestovať kávovníky, vydávať knihy a učiť domorodcov lepším mravom.

No ešte predtým si dal Vámoš za cieľ naučiť Editu po anglicky a francúzsky. Edita, ako zvyčajne, neprotestovala a podriadila sa. Autor doma choval morské prasiatko, ktoré zachránil pred laboratórnymi pokusmi. Mal ho veľmi rád a stalo sa jeho kamarátom. Pomenoval ho Pišta, lebo stále pišťal, ako malé kura. Raz v noci sa zobudil na piskot Pištu, ktorého unášala nejaká šelma. Aj keď sa za ňou pohotovo rozbehol, Pištu nedokázal zachrániť. Po tejto negatívnej príhode Vámoš znenávidel všetky mačky, psy a zvieratá im podobné, ktoré sú silnejšie ako morské prasa. Zo svojho smútku sa chodí zotavovať ku brehu mŕtveho ramena Váhu, kde mal dosť času na premýšľanie. Všetky nadradené tvory chcel naučiť, čo je to bolesť. Pomstil Pištu tak, že vystrelal všetky mačky v okolí. Editu nebavila matematika a jedného dňa si pozvala svoju kamarátku domov, aby sa jej lepšie učilo. Počas učenia jej kamarátka nechtiac vypichla oko, keď sa snažila vytiahnuť zhrdzavené pero z rúčky. Slúžka Mariša jej ho ihneď opláchla vo vode, v ktorej umývala hrnce, čo nebolo veľmi nápomocné.

Krátke ukážky:

Dovoľte mi láskavo, aby som vám predstavil Editu; o jej očku rád by som, hľa, niečo porozprával.

Edita je mojou malou deväťročnou sestričkou. Sám som ju ešte donedávna nepoznal. Ešte pred rokom som nezbadal, že je na svete. Voči malým deťom som predpojatý. Pokladám ich za nečisté, neslušné, stále vrieskajúce, neovládateľné, mrzké malé bytosti, s ktorými najlepšie nemať nič spoločného. Editu síce nikdy nevrieskala, ani neslušnou nebola, zošity a knihy mi neroztrhala, ale predsa som si ju nevšímal. Pred rokom však naraz som ju uvidel. Čistila mi kefou klobúk, potom prišla ku mne a podala mi ho, lebo som sa chystal práve odísť.

— Kto vám kázal, aby ste mi klobúk okefovali?

— Nikto.

— Ona vám už mnohokrát preukázala podobné služby, len ste si to nevšimli, — potvrdila Macka, druhá, štrnásťročná moja sestrička.

— Hm...

Zadíval som sa na Editu. Malé, štíhle, filigránske dievčatko. Taká jemná, porcelánová figúrka. Človek by sa jej bál dotknúť, aby ju neporušil, nerozbil. Jej modré, veľké oči, z čistej, trochu rumenej tváričky, vážne sa dívajú na mňa. Pohľadím jej plavé, hodvábné vlásy:

— Editu, ďakujem vám za láskavosť. Ste vskutku milá a pozorná.

Neodpovedá, len sa díva na mňa.

Rád by som vedel, na čo myslí, prečo je taká vážna?

.....

Editka je mojou reprezentačnou priateľkou.

Ona mi je akýmsi duševným doplnkom, som pyšný, že sa s ňou môžem ukázať. Editu očarí každého a ja sa zohrievam v teple, čo jej maličkú, tenkú postavu a jej drahú povahu všade obklopuje ako zázračná gloriola hlavu svätých. Editu pretvorí, preformuje každého, každú atmosféru na svoju drahú, dobrotivú podobu, a to robí malé dievčatko nie afektovaným spôsobom fenomenálnych, zázračných detí, ale ticho, nevedomky. S nikým nie je dôverná, nik ju nebozkáva a nemazne sa s ňou. Jej vážnosť je niečo samozrejmé a prirodzené.

— To je Editu a Editu je toto. Ani viac, ani menej.

Editu sa stáva vážnym faktorom môjho života. Začínam s ňou kombinovať.

— Editka, chcem sa s vami trochu pohovárať. Viem, že vás to neinteresuje, hádam mi ani neporozumiete, ale potrebujem teraz láskavého, vážneho pohľadu vašich modrých očiek.

.....

Nevidel som potom Editu vyše mesiaca. Nemohol som sa odhodlať navštíviť ju. Konečne som predsa zašiel na kliniku. Najprv som sa informoval u doktora, čo je s Editou.

Oko, hoci ešte nie je upokojené, pekne sa vraj konsoliduje. Infekčné komplikácie sa dosiaľ neukazovali. Skalenu šošovku, ktorá je neupotrebitelná, neskoršie, až dozreje, vyberú. Tým Editu príde o 10—13 dioptrií a jej očko by bez šošovky predmety nevidelo, len svetlo a tieň. Tomu by sa dalo odpomôcť silnými, vybratej šošovke zodpovedajúcimi okuliarmi, ale druhé, zdravé oko by tie umelé veci nestrpelo. Vznikli by nerovné, skalené obrazy, preto Editu na tom operovanom oku nijaké sklo nosiť nebude a naučí sa pracovať

jedným zdravým okom. To druhé, ktoré vraj po vybratí skalenej šošovky bude mať vzhľad celkom normálny, bude akosi rezervou, keby sa zase zdravému oku niečo prihodilo. Videnie jedným okom, ak trvá od detstva, môže sa vcelku vyrovnáť videniu normálnemu. Videnie telies, ktoré normálne oko robí tým, že dve zdravé oči stoja od seba vzdialené, a tak vidia teleso z dvoch strán, urobí tiež jedno oko tým, že telesá, fixované akýmsi nevedomým pohybom hlavy "obchádza".

Potom som išiel k Edite. Vítala ma zďaleka. Nosila čierne okuliare. Bola veselá, žartovala; v nemocnici ju mali radi, dobre sa cítila.

Použitá literatúra a pramene:

Súkromné materiály autorky

Editino očko. <http://maturitanaursule.webnode.sk/literatura/gejza-vamos-editino-ocko/>. (citované 5.3.2016)